

U sjeni nihilizma

Istina o istini: Svijet moderne i postmoderne

Abdulah Šarčević:

Politička filozofija i multikulturalni svijet

U dijalogu Hansa Kinga i Seyyeda Huseina Nasra koji je s mnogo pažnje upriličen na univerzitetu Harvard 1984. godine obznanjen je znakovit silogizam koji glasi:

- mir nije moguć bez mira među religijama,
- mir među religijama nije moguć bez dijaloga,
- dijalog nije moguć bez razumijevanja!

Ja sam ovo gotovo sedam stotina stranica obimno djelo profesora Abdulaha Šarčevića često čitao u znaku ovog silogizma. Ali to ne bih mogao da u njegovim mnogim slojevima nisam otkrio druge silogizme koji zbito i poput svjetlica munje komentiraju savremenost u kojoj živimo i umiremo, savremenost iz koje je najčešće prognan ekvilibrijum iz svijeta politike, nauke, tehnike, obrazovanja, medija... Savremenost kojom vlada "nepojmljivo diobeno pustošenje". Tako Šarčevići pasaži posvećeni ekologiji, zapravo njegove rasprave o prirodi i gerilskom ratu koji savremeno čovječanstvo vodi protiv nje, obznanjuju:

- mir među ljudima nije moguć bez mira sa prirodom,
- mir s prirodom nije moguć bez mira sa Zemljom,
- mir sa Zemljom nije moguć bez mira sa Nebom!

Cijelo je ovo djelo Abdulaha Šarčevića dijalog sa filozofima i filozofijama modernog i postmodernog doba. Također, ono je njihov meritorni komentar i kritika "ubogo uskih izama" današnje povijesti, izama u znanosti, politici, ideologiji, kulturi... Izama koji su modernog čovjeka lišili i razvlastili mnogih univerzalnih

pripadništava osim podaništva njima, izmima samim.

"Nema života bez uvjeravanja. A današnja povijest poznaje samo zastrašivanje," riječi su Kamija. Ali, izme današnje povijesti, pogotovu one gospodarenja i pustošenja, ni u šta se ne može uvjeriti, kao što žrtve koncentracionih logora nisu mogle uvjeriti svoje dželate da ih ne ubijaju. U jednoj svojoj knjizi Dževad Karahasan je dobro opisao čovjeka osvajača, čovjeka gospodara koji se zaboravio u ushиту moći i vlasti. Tog čovjeka Dževad Karahasan zaustavlja pitanjem: "A kad osvojiš ovaj, šta ćeš sa drugim svjetovima koje je Bog stvorio?"

Doista, može li i smije li savremeni čovjek baš svim svjetovima zagospodariti, pita se i Abdulah Šarčević. Kako mu pokazati put ka prevladavanju fascinacije strukturama moći, kako mu pokazati smjer koji osujećuje i onemogućava "ethnic cleansing"?

Ovo djelo profesora Šarčevića u tekstovima ustrojenim u osam poglavlja i u hiljadu svojih konteksta postavlja i pitanje: Da li je zastrašivanje današnje povijesti prognalo mir, mir s prirodom, s Drugim, mir Zapada s drugim svjetovima, mir sa Zemljom i Nebom? Zašto je to zastrašivanje povijesti dovelo do čovječanstva koje živi strepnju između strašnih godina i epoha rata, koji ponegdje, kao što je rat s prirodom, nikada ne prestaje?

Zašto današnje ljudstvo živi svoju sreću tek u kratkotrajnim periodima primirja?

Putokaze mogućih odgovora čitamo u onim pasažima ove Šarčevićeve knjige u kojima govori o Drugom, o dijalogu, o pluralnom svijetu, o poliperspektivizmu, o čovjeku koga nisu lišili nerva za Drugog u njegovoj drugosti, kako se često kaže u ovom djelu. Cijela se ova Šarčevićeva knjiga može čitati kao štivo o čovjeku koga se odgaja u školi koja nosi naziv "ISPREPLETENI PLURALITET!" U njoj se uči čovjeka "da bude sposoban na žalost", da bude "sposoban na saosjećanje sa patnjom drugih", itd.

Upravo se tu, u tekstovima o Drugom u njegovoj drugosti, vidi Šarčević kao branitelj, rekao bih apologeta, pluralne sadašnjosti kako bi bila bolja sudbina onih koji će doći u budućnosti. Profesora Šarčevića vidimo kao dostojanstvenog apologetu "podnošljive prošlosti"

koja se nije protumačila mitomanijskim hermeneutikama, već se tumači zarad sretnog mira u multiperspektivnosti, zarad dobra sudbine svega mrtvog i živog na planeti Zemlji! U ovom su djelu napisana nova poglavlja o Gadamerovom hermeneutičkom projektu koji je, kao nijedan drugi u filozofskoj javnosti Evrope i Zapada, pomogao Evropi i Zapadu da se pluralno osvijesti, da se iz samodopadnog i svojecentričkog drijemeža probudi u pluralizmu, da pokuša Lao Cea i Konfucija, npr. čitati i otkriti kod sebe, "u velikim pjesničkim i umjetničkim djelima". Nakon ovih Šarčevićevih tekstova o Gadameru

mojoj generaciji predstoji novo čitanje "Istine i metode".

Ovo Šarčevićevo djelo često spominje Bosnu, Bosnu kao projekat, Bosnu kao "podnošljivu prošlost", Bosnu kao žrtvu "mahnitanja za identitetom". Bosnu kao žrtvu politike "koja je izgubila moć tolerancije"... Djelo sadrži i mnoge Šarčevićeve bibliografske filigrane, napose one o objavljenim i neobjavljenim knjigama u sarajevskoj filozofskoj biblioteci "Logos" koja je svojom baštinom i danas utjecajna škola filozofskog mišljenja u ovom dijelu Južne Evrope.

Enes Karić

m

Statua, pokrivena teškim čaršafom

Timoty Garton Ash: "Istorija sadašnjice", Eseji, skice i izvještaji iz Evrope devedesetih, SAMIZDAT, FREEB 92, Beograd

Ovo je knjiga fragmenata, historijskih komada koji prikazuju devedesete godine XX vijeka u Evropi. To su dnevno-analitički zapisi i reportaže britanskog povjesničara, esejiste i novinara Timotyja G. Asha sa intencijom prerastanja u kontroverzne nominacije pisanja "historije sadašnjice"¹. Kompleksna spisateljska zadaća, smještena u rasponu između stava njemačkog historičara Reinharta Kozelecka da je najbolje za pisanje historije to da ste bili svjedok (o)pisanih događaja i stava njemačkog filologa Leopolda fon Rankea da se događaji bolje razumiju ako su udaljeniji od nas.

Bivajući bliže Kozeleckovom stavu o načinu pisanja historije, T. G. Ash je ovom knjigom posvjedočio i potvrdio da je upravo znatno veća količina događaja koja se može saznati netom nakon njihova odvijanja, a znatno se smanjuje sa protokom vremena. Uglavnom, knjiga se značajnim dijelom bavi "plišanim revolucijama" u zemljama srednje i istočne Evrope u devedese-

tim godinama XX vijeka, tj. mirnim prelaskom sa socijalističkog društveno-političkog sistema na tranzicijsko-kapitalistički, počev od Istočne Njemačke, preko Mađarske, Češke, Slovačke, Poljske do Litvanije, Estonije, Letonije, Rumunije, Bugarske... I krvavim agresijama i ratovima kojima je obilježena eksjugoslavenska balkanska "neplišana revolucija" istoga cilja - prelaska sa socijalizma na kapitalizam, počev od Slovenije, preko Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Kosova do Makedonije. Nema niti jednog politički ili vojno značajnijeg datuma iz ovoga desetljeća, a koji nije zabilježen na marginama, u hronološkim prolozima, za trideset i dva zasebna eseja "Istorije sadašnjice".

Ipak bi se sva raznorodnost i razuđenost Ashova napora da rekapitalizira povijest najteže evropske decenije nakon Svjetskog rata (II) mogla svesti na tri pojedinačna i snažna misaona stožera: prvi bi bio snažni anglosaksonski pogled na ujedinjenu Njemačku (odnos osovine London-Berlin), drugi bi bio svekolika širina vječite povijesno-intelektualne dileme odnosa političari i intelektualci (sistematičan pogled na Waclava Havela u politici i filozofiji XX vijeka) i treći bi bio nadasve pretenciozan pogled "hladnoga Britanca" na "balkansku kasapnicu" iz devedesetih.

Ova tri stožerna pitanja u knjizi vrte se, "lijepo" i "odljepljuju" u odnosu na sva druga upojedinjena i nadasve konkretna pitanja "nove-stare Evrope".